

HOẠT ĐỘNG CỦA NGUYỄN ÁI QUỐC TRÊN ĐẤT NƯỚC LÊNIN (1923-1924) QUA TÀI LIỆU LƯU TRỮ

ĐỖ HƯƠNG

Trung tâm Lưu trữ quốc gia III

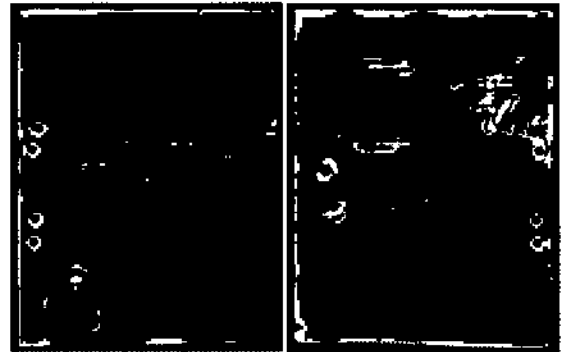
Tóm tắt: Cách mạng tháng Mười Nga – cuộc Cách mạng vô sản triệt để đầu tiên đã làm thay đổi cục diện Cách mạng thế giới nói chung và cuộc Cách mạng giải phóng dân tộc của Việt Nam nói riêng. Hành trình đưa Ánh sáng của Cách mạng Tháng Mười Nga và truyền bá Chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam gắn liền với cuộc đời hoạt động của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh. Nhân dịp kỉ niệm 100 năm cuộc Cách mạng này, có rất nhiều tài liệu lưu trữ - những minh chứng lịch sử - đã được phía cơ quan lưu trữ Việt Nam và lưu trữ Liên bang Nga cung cấp và đưa ra triển lãm, tái hiện lại sự Ảnh hưởng của Cách mạng tháng Mười Nga tới Cách mạng Việt Nam cũng như thời gian lần đầu tiên Nguyễn Ái Quốc đặt chân, sống và làm việc trên đất nước Lenin 1923-1924. Mỗi tài liệu, mỗi bức ảnh khi được kết nối, sâu chuỗi đã trở thành những câu chuyện lịch sử nhỏ về cuộc đời hoạt động cách mạng của Nguyễn Ái Quốc.

Từ khóa: Nguyễn Ái Quốc, Cách mạng tháng Mười Nga, Lenin, năm 1923 - 1924

Ngày 05/6/1911, người thanh niên Nguyễn Tất Thành đã rời Bến cảng Nhà Rồng lên đường sang Pháp với hành trang là lòng yêu nước cùng quyết tâm, niềm tin, khát vọng tìm ra con đường giải phóng dân tộc và đem lại độc lập, tự do, đem lại cơm no, áo ấm, học hành cho tất thảy đồng bào.

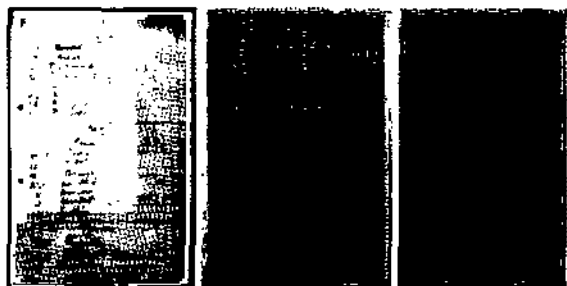
Trong suốt những năm bốn ba khắp năm châu, bốn biển, Nguyễn Ái Quốc đã làm nhiều nghề và dừng chân trên nhiều đất nước: Hoa Kỳ, Anh, Pháp,... Đến ngày 07/11/1917, Cách mạng tháng Mười Nga thành công “*Như ánh mặt trời rạng đông xua tan bóng tối... chiếu rọi ánh sáng mới vào lịch sử loài người...*”¹, ánh sáng đó có sức lan tỏa, ảnh hưởng trên toàn thế giới và đến được với chàng thanh niên yêu nước Nguyễn Tất Thành. Tháng 7/1920, qua báo Nhân đạo (L'Humanité) Pháp, Nguyễn Ái Quốc được đọc bản “*Sơ thảo lần thứ nhất những Luận cương về vấn đề dân tộc và thuộc địa*” của V.I. Lê-nin và “*Bác reo lên một mình như nói cùng dân tộc. Cơm áo là đây, hạnh phúc đây rồi*”².

Từ những chuyến đi, từ những dấu mốc quan trọng trong cuộc đời hoạt động cách mạng, từ ánh sáng của cuộc Cách mạng vô sản tháng Mười Nga và Luận cương về vấn đề dân tộc và thuộc địa của Lenin đã đem đến cho Nguyễn Ái Quốc một nhãn quan chính trị cùng nhiều nhận

Giấy Thông hành số 1829 ngày 16/6/1923 của Đại diện Toàn quyền Liên bang Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Xô Viết tại Béc-lin³

thức mới vô cùng sâu sắc. Người nhận ra rằng ở đâu, dù ở các nước thuộc địa, phụ thuộc hay chính quốc, những người lao động đều bị bóc lột, áp bức nặng nề, ở đâu bọn đế quốc thực dân cũng tàn bạo độc ác và không có con đường giải phóng dân tộc nào khác là con đường Cách mạng vô sản. Tại Đại hội lần thứ XVIII Đảng Xã hội Pháp ở Tua vào tháng 12/1920, Nguyễn Ái Quốc đã bỏ phiếu tán thành gia nhập Quốc tế Cộng sản, trở thành một trong những thành viên sáng lập Đảng Cộng sản Pháp và trở thành người Cộng sản Việt Nam đầu tiên. Đây là sự kiện vô cùng quan trọng, đánh dấu bước chuyển mình cũng như thay đổi về chất trong nhận thức tư tưởng chính trị của Nguyễn Ái Quốc. Từ đây, Cách mạng Việt Nam đi theo con đường của

Danh sách đại biểu (trong đó có Nguyễn Ái Quốc), bài phát biểu của Nguyễn Ái Quốc tại Đại hội I Quốc tế Nông dân⁵

Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh đã chọn, con đường cách mạng giải phóng dân tộc gắn với giải phóng xã hội, giải phóng con người mà cuộc Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917 đã mở ra.

Với quá trình và sự quyết tâm, nỗ lực hoạt động của mình, Nguyễn Ái Quốc đã được Đảng Cộng sản Pháp tín nhiệm cử sang Liên Xô tham dự Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ V.

Và ngày 16/6/1923, Chen Vang (Nguyễn Ái Quốc) đã được Đại diện Toàn quyền Liên bang Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Xô Viết tại Béc-lin (Đức) cấp Giấy Thông hành số 1829 để tới Nga (Trên Giấy có ảnh Nguyễn Ái Quốc và có dấu của Trạm Kiểm soát biên phòng Cảng biển Pê-tơ-rô-grát khi Nguyễn Ái Quốc đến Pê-tơ-rô-grát ngày 30/6/1923).

Từ đây Nguyễn Ái Quốc chính thức đặt chân mình lên đất nước Lê-nin và tiếp tục cuộc hành trình tìm hiểu, học hỏi kinh nghiệm của cuộc Cách mạng tháng Mười, tư tưởng Mác - Lênin cũng như đưa cuộc Cách mạng của nhân dân Việt Nam đến gần hơn với Cách mạng thế giới.

Những ngày trên đất nước Liên Xô, Nguyễn Ái Quốc đã tích cực tham gia các hoạt động trên các diễn đàn hội nghị, đại hội cũng như tham gia trực tiếp vào các cuộc tuần hành, biểu tình, viết thư trao đổi, viết báo,...khẳng định vai trò, vị trí của mình đối với những nhà hoạt động cách mạng thế giới, đặc biệt từ đây nhân dân An Nam, Cách mạng An Nam đã được chính giới biết đến nhiều hơn. Với lập luận, ngòi bút sắc bén của mình, Nguyễn Ái Quốc không chỉ đấu tranh, không chỉ lên tiếng

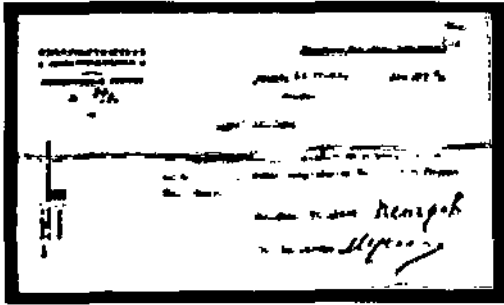
Đồng chí Nguyễn Ái Quốc phát biểu tại Hội nghị Quốc tế Nông dân lần thứ Nhất, Mát-xcơ-va, Nga, tháng 10/1923⁶

đòi quyền lợi độc lập dân tộc cho dân tộc mình mà còn cho những người cần lao, những người chân lấm tay bùn, những người kéo cày thay trâu, những người phải sống trong cảnh một cổ hai, ba tròng trên thế giới.

Tháng 10/1923, Nguyễn Ái Quốc đã tham dự Đại hội I Quốc tế Nông dân. “Đây là một tổ chức cách mạng hoạt động dưới sự chỉ đạo của Quốc tế Cộng sản, nhằm đoàn kết rộng rãi giai cấp nông dân các nước trên thế giới trong cuộc đấu tranh chống chủ nghĩa đế quốc”⁴. Tại Đại hội, Nguyễn Ái Quốc đã được bầu làm Ủy viên Đoàn Chủ tịch Hội đồng Quốc tế Nông dân.

Trong thời gian diễn ra Đại hội, Nguyễn Ái Quốc đã có hai bài phát biểu lột tả phần nào sự thật, âm mưu và nền “văn minh” của thực dân mà người dân cần lao đang phải gánh chịu, đồng thời chia sẻ “Tôi sẽ không làm tròn bổn phận của tôi nếu có được quyền đến đây với các đồng chí mà tôi lại không nói một đôi lời về tình cảnh của nông dân tại đất nước chúng tôi”⁶. Bên cạnh đó, Nguyễn Ái Quốc cũng thẳng thắn, nhấn mạnh thêm “Quốc tế của các đồng chí chỉ trở thành một Quốc tế thật sự khi mà không những nông dân phương Tây, mà cả nông dân ở phương Đông, nhất là nông dân ở các nước thuộc địa là những người bị bóc lột và bị áp bức nhiều hơn các đồng chí, đều tham gia Quốc tế của các đồng chí”⁷.

Cuối năm 1923, Nguyễn Ái Quốc tham gia lớp học của Trường Đại học Phương Đông (đây là tên gọi tắt của Trường Đại học Cộng sản của những người lao động phương Đông),

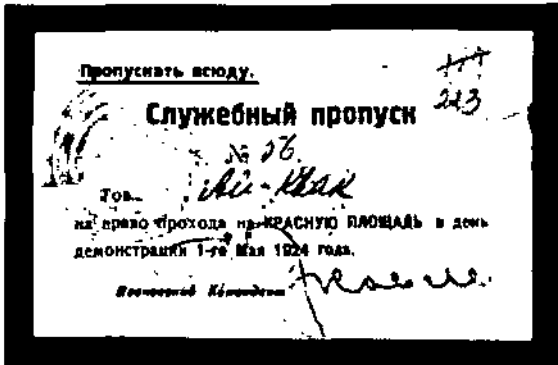

Giấy Chứng nhận số 296 ngày 14/4/1924 cấp cho đồng chí Nguyễn Ái Quốc xác nhận là cán bộ ngoài biên chế của Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản

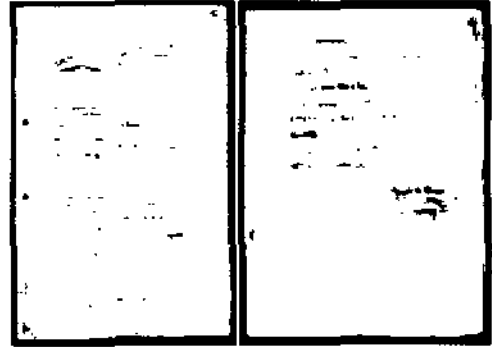
Trưởng được Quốc tế Cộng sản thành lập với mục đích đào tạo cán bộ cách mạng ở các nước thuộc địa và phụ thuộc.

Từ những kiến thức, lí luận nhận được qua lớp đào tạo, Nguyễn Ái Quốc nhận rõ rằng việc đào tạo lí luận chính trị cho đội ngũ cán bộ phục vụ Cách mạng Việt Nam là hết sức cần thiết, giúp cán bộ không chỉ nâng cao trình độ lí luận, mà còn thêm tin tưởng, vững vàng đường lối cách mạng đã lựa chọn. Học xong lớp học đó Nguyễn Ái Quốc đã được nhận vào làm cán bộ của Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản theo Giấy Chứng nhận số 296 ngày 14/4/1924.

Đặc biệt, ngày 20/5/1924 Nguyễn Ái Quốc đã gửi thư đề nghị với Trưởng Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản về việc thành lập "Nhóm Châu Á". Lực lượng cán bộ cách mạng tham gia Nhóm này được tập hợp từ sinh viên yêu nước các nước phương Đông. Mục

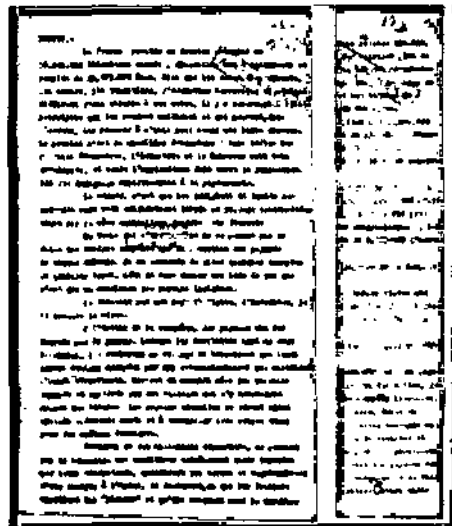
Thẻ công vụ số 56 ngày 01/5/1924 của Cục Quản trị Mát-xcơ-va cấp cho Nguyễn Ái Quốc

Thư của đồng chí Nguyễn Ái Quốc gửi Trưởng Ban Phương Đông Quốc tế Cộng sản Pê-tơ-rô-pô để nghị thành lập "Nhóm Châu Á", ngày 20/5/1924¹⁰

đích hoạt động của Nhóm là để gắn kết những người yêu nước, những người cùng chung lí tưởng, chí hướng vì nền độc lập, tự do cho dân tộc, đồng thời tạo điều kiện, môi trường cho thanh niên, học viên có cơ hội trao đổi, nghiên cứu tình hình trong nước và thế giới.

Hoạt động của Nguyễn Ái Quốc đã tạo tiếng vang, có tầm ảnh hưởng nhất định đối với những người cộng sản trên thế giới cũng như trong phong trào cách mạng của đất nước Lênin, do vậy, ngày Quốc tế Lao động 01/5/1924, Nguyễn Ái Quốc đã vinh dự được mời đến Hồng trường để nói chuyện với những

Bài phát biểu của đồng chí Nguyễn Ái Quốc tại phiên họp Đại hội Quốc tế Cộng sản lần thứ V về vấn đề thuộc địa, tháng 6-7/1924¹¹

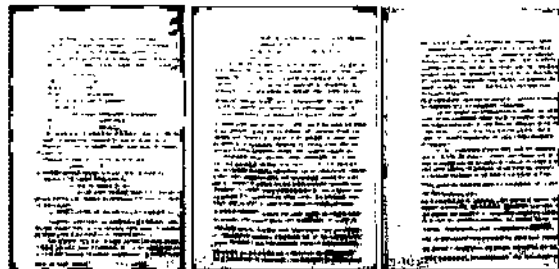

Đồng chí Nguyễn Ái Quốc với các đại biểu tham dự Đại hội lần thứ V Quốc tế Cộng sản họp ở Mát-xcơ-va năm 1924¹⁵

người đi biểu tình và được Cục Quản trị Mát-xcơ-va cấp Thẻ công vụ số 56 cho phép đồng chí Nguyễn Ái Quốc được đi lại mọi nơi trên Quảng trường Đỏ Mát-xcơ-va.

Từ ngày 17/6 đến ngày 08/7/1924, Đại hội V Quốc tế Cộng sản đã diễn ra. Như vậy, sau một năm đặt chân lên đất nước Liên Xô, với vai trò là một Đảng viên, một nhà yêu nước, một nhà cách mạng, một chính khách,... Nguyễn Ái Quốc đã chính thức tham dự Đại hội này. Trong suốt thời gian diễn ra Đại hội, Nguyễn Ái Quốc hoạt động rất nhiệt tình, tích cực tham gia đóng góp cho Đại hội. Thông qua diễn đàn này, Nguyễn Ái Quốc đã trình bày nhiều báo cáo, tham luận, từ đó bày tỏ rõ lập trường, thái độ chính trị của mình “*Cách mạng, ngoài vấn đề tương lai của các thuộc địa còn có cả nguy cơ của các thuộc địa. Song, tôi thấy rằng hình như các đồng chí chưa hoàn toàn thấm nhuần tư tưởng cho rằng vận mệnh của giai cấp vô sản thế giới và đặc biệt là vận mệnh của giai cấp vô sản ở các nước đi xâm lược thuộc địa gắn chặt với vận mệnh của giai cấp bị áp bức ở các thuộc địa*”¹², hơn nữa “*cách mạng ở phương Tây muốn thắng lợi thì nó phải liên hệ chặt chẽ với phong trào giải phóng chống chủ nghĩa đế quốc ở các nước thuộc địa và các nước bị nô dịch*”¹³. Bên cạnh đó, Nguyễn Ái Quốc cũng đưa ra nhiều sự thật đau lòng về cuộc sống của những người dân thuộc địa, những quan điểm, nhận định về tình hình thế giới cũng như vai trò của tinh thần đoàn kết quốc tế, của Quốc tế Cộng sản đối với sự nghiệp giải phóng đất nước của các dân tộc thuộc địa.

Ngày 21/7/1924, Nguyễn Ái Quốc đã tham dự Phiên họp thứ 15, Đại hội lần thứ III Quốc tế Cộng hội đó. Đây là tổ chức được thành lập

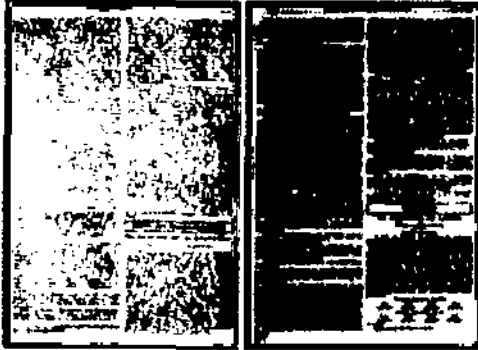

Bài phát biểu của Nguyễn Ái Quốc tại phiên họp lần thứ 15 Đại hội công đoàn quốc tế đỏ và bài tuyên bố ủng hộ nghị quyết về vấn đề thuộc địa, ngày 21/7/1924¹⁴

nhằm “*liên kết các trung tâm công đoàn không gia nhập tổ chức công đoàn cải lương ... và liên kết các nhóm, các khuynh hướng đối lập tiến bộ trong nội bộ các tổ chức công đoàn cải lương ở các nước. Quốc tế Cộng hội đỏ đấu tranh để thiết lập sự thống nhất trong phong trào công đoàn trên cơ sở đấu tranh cách mạng nhằm bảo vệ những yêu sách của giai cấp công nhân, chống nguy cơ chiến tranh đế quốc và đoàn kết với giai cấp công nhân nước Nga Xô viết*”¹⁶.

Trong Đại hội này, Nguyễn Ái Quốc đã có bài phát biểu (bản gốc bằng tiếng Pháp và có bút tích sửa chữa của Người) nêu lên thực trạng tình hình giai cấp công nhân ở Đông Dương - “*một trong những thuộc địa quan trọng nhất của Pháp*”¹⁷ và Nguyễn Ái Quốc khẳng định “*Với sự giúp đỡ hào hiệp của chủ nghĩa đế quốc Pháp, ở Đông Dương thật ra là đã phục hồi chế độ nô lệ*”¹⁸. Tuy nhiên, không khuất phục trước những khó khăn đó, Nguyễn Ái Quốc cũng tiếp tục nhấn mạnh “*chúng tôi quyết đập tan lực lượng của chủ nghĩa đế quốc châu Âu áp bức chúng tôi*”¹⁹ và kêu gọi “*cần thiết một điều là các đồng chí chúng ta trong các tổ chức công nhân cách mạng Pháp phải tích cực giúp đỡ chúng tôi trong cuộc đấu tranh giải phóng của chúng tôi*”²⁰.

Trong cuộc hành trình tìm đường cứu nước, giải phóng dân tộc đầy chông gai, gian khổ của mình, đồng cảm, xót xa với những cảnh ngộ, cuộc sống cùng khổ của giai cấp bị bóc lột, với những lần tham gia trực tiếp đấu tranh với phong trào công nhân, với những sự giác ngộ,... Nguyễn Ái Quốc không chỉ tận dụng mọi cơ hội trên các diễn đàn hội họp,

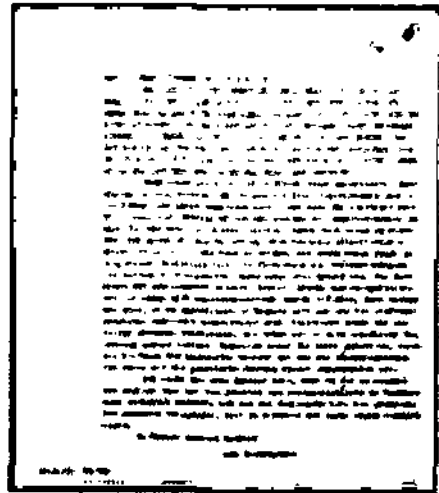

*Bài viết "Lênin và các dân tộc phương Đông",
"Cách mạng Nga và các dân tộc thuộc địa"²²*

Người còn sử dụng ngòi bút sắc bén cùng những nhận định tinh tường của mình vạch trần âm mưu của thực dân, bày tỏ quan điểm của mình. Đồng thời kêu gọi, tập hợp, đề cao tinh thần đấu tranh giành độc lập của các dân tộc thuộc địa nói chung cũng như nhân dân An Nam nói riêng. Những bài báo như: "Chủ nghĩa đế quốc Pháp dám làm những gì", "Nông dân Bắc Phi", "Tình cảnh nông dân An Nam", "Phong trào công nhân ở Viễn Đông", "Lê-nin và các dân tộc thuộc địa",... đã được đăng trên các tờ báo Sự thật, báo Người cùng khổ hay Tạp chí Thư tín quốc tế,...

Bên cạnh đó, Nguyễn Ái Quốc còn sử dụng hình thức thư tay gửi Ban Chấp hành Quốc tế Cộng sản để trao đổi, đề cập, báo cáo về phong trào giải phóng dân tộc, về chế độ, tầng lớp xã hội ở Đông Dương thuộc Pháp, kế hoạch thống nhất các thành phần có tư tưởng cách mạng,...

Thông qua những hoạt động của mình trên đất nước Lênin cũng như được tiếp nhận, nhận thức sâu sắc hơn về lí tưởng cộng sản, Nguyễn Ái Quốc nhận ra rằng để hiện thực hóa, triển khai được cuộc Cách mạng vô sản ấy trên quê hương mình và lãnh đạo, giải phóng nhân dân thoát khỏi ách thống trị của thực dân, phong kiến,... thì chỉ có thành lập Đảng Cộng sản. Từ đây Nguyễn Ái Quốc đã quyết tâm đến gần hơn với đất nước mình, đồng bào mình - trở về Quảng Châu, Trung Quốc để từng bước gây dựng cơ sở cách mạng. Nơi đây được ví như là "Mát-xcơ-va phương Đông", là nơi có đường biên giới trải dài phía Bắc của nước ta, là nơi tập hợp đông đảo

Thư của đ/c Nguyễn Ái Quốc gửi từ Quảng châu đến Mát-xcơ-va cho Thư ký Ban Quốc tế cộng sản nông dân T. Đôm-ban thông báo đã đến Trung Hoa sau một "quyết định được thông qua nhanh chóng" về việc rời Mát-xcơ-va, ngày 12/11/1924²³

những người thanh niên An Nam yêu nước. Tại Quảng Châu, Nguyễn Ái Quốc đã gửi bức thư ngày 12/11/1924 cho Thư kí Ban Quốc tế Cộng sản T. Đôm-ban thông báo về việc đã đến Trung Hoa sau một "quyết định được thông qua nhanh chóng" về việc rời Mát-xcơ-va. Bức thư này bản gốc bằng tiếng Pháp có kèm sửa chữa, trên văn bản có dấu đăng kí đến Ban Quốc tế Cộng sản ngày 07/01/1925. Và bức thư này cũng đánh dấu mốc cho lần dừng chân đầu tiên, thời gian hoạt động cách mạng của Nguyễn Ái Quốc tại Liên Xô 1923-1924.

Quá trình hoạt động tại Liên bang Xô Viết trong những năm 1923-1924 tuy không nhiều nhưng đã giúp Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh khẳng định hơn nữa lí luận, con đường đúng đắn, sáng suốt cho Cách mạng Việt Nam - con đường Cách mạng Vô sản. Hơn nữa, hoạt động đó của Nguyễn Ái Quốc còn chính là cầu nối giữa Cách mạng, nhân dân, đất nước Việt Nam với phong trào Cách mạng vô sản, mọi tầng lớp nhân dân yêu chuộng hòa bình trên thế giới. Ánh sáng, thắng lợi của Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917, tư tưởng, lí luận của chủ nghĩa Mác - Lênin cùng với sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam...

(Xem tiếp trang 61)

Công bố - Khai thác phát huy giá trị tài liệu lưu trữ

động của Việt cộng năm 1965, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

9. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

10. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

11. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

12. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279.

13. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

14. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279.

15. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Phiếu nghiên cứu tình hình số 2427/PTUTB/R ngày 7-4-1965 của Phủ Đặc ủy Trung ương tỉnh báo*, Phòng Phủ Thủ tướng, hồ sơ 16065

16. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

17. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

18. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279

19. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279.

20. Trung tâm Lưu trữ quốc gia II, *Tập tài liệu của Phủ Đặc ủy TW Tỉnh báo, Nha Tổng Giám đốc Cảnh sát QG về các hoạt động của Việt cộng năm 1965*, Phòng Ủy ban lãnh đạo quốc gia, hồ sơ số 279.

HOẠT ĐỘNG CỦA NGUYỄN ÁI QUỐC...

(Tiếp theo trang 76)

... đã đưa con thuyền Cách mạng Việt Nam giành hết thắng lợi này đến thắng lợi khác, đập tan ách thống trị của phong kiến, thực dân, đế quốc. Đồng thời, với những tư tưởng, đường lối, quan điểm và những hoạt động đó của Hồ Chí Minh những năm sau này đã đặt nền móng vững chắc cho mối quan hệ sâu rộng, trở thành đối tác chiến lược toàn diện giữa hai nước Việt Nam và Liên Xô/Liên bang Nga./.

Chú thích:

1. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 8, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 558-559
2. Bài thơ "Người đi tìm hình của nước", Nhà thơ Chế Lan Viên
3. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 495, Mục lục 201, hồ sơ 1, phần 12, tờ 205, 206
4. Chú giải "Quốc tế Nông dân", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 499
5. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 535, Mục lục 1, hồ sơ 5, tờ 4, 16, 19
6. "Phát biểu tại Phiên họp thứ bảy Hội nghị thứ nhất Quốc tế nông dân", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 209
7. "Phát biểu tại Phiên họp thứ bảy Hội nghị thứ nhất Quốc tế nông dân", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 212
- 8, 22. Bảo tàng Hồ Chí Minh
9. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 495, Mục lục 201, hồ sơ 1, phần 1, tờ 206
10. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 495, Mục lục 154, hồ sơ 594, tờ 14-15
11. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 495, Mục lục 201, hồ sơ 1, phần 1, tờ 213
12. "Bài phát biểu tại Phiên họp thứ 8, Đại hội lần thứ V Quốc tế Cộng sản", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 273
13. "Phát biểu tại Phiên họp thứ 22, Đại hội lần thứ V Quốc tế Cộng sản", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 277
14. Viện Lưu trữ Lịch sử Chính trị Xã hội quốc gia Nga, Phòng 492, Mục lục 1, hồ sơ 124, tờ 127-129, 155-162
15. Trung tâm Lưu trữ quốc gia III, *Khởi ảnh lịch sử trước Cách mạng tháng Tám 1945*, SLT 185
16. Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 500
- 17, 18, 19, 20. "Tham luận tại Đại hội lần thứ III, Quốc tế Cộng hội đỏ", Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 1, Nxb. Chính trị Quốc gia, năm 2000, trang 290-293
21. Viện Lưu trữ Nhà nước Lịch sử Chính trị Xã hội Nga, Ph.534., ML.1. HS. 40. Tờ 33, 34, 35. Bản gốc bằng tiếng Pháp có bút tích sửa chữa của tác giả
23. Viện Lưu trữ nhà nước Lịch sử Chính trị Xã hội Nga, Phòng 535, Mục lục 2, hồ sơ 42, tờ 14